

ДРАГАЧЕВСКИ ШРУБАЧ

БРОЈ 20 ЦЕНА 5.000 дина.
ГУЧА. 25—27. АВГУСТ 1989.

РАСПЛАМСАВАЊЕ БОЖУРА

УЗ ШЕСТ ВЕКОВА ОД
КОСОВСКЕ БИТКЕ

Књиге ишцијеле зборе: ... Платио је онда такав бој, да је свет сачувао себи успомену о том дану. Куд погледаш, на све стране ваљаше се глава, куд башиш оком, свуд лежаше трупа. Земља беше сва покрпата главана и лансанама, (нагољанци) у неколико редова. По труповима трчаше коњ..."

У камен мраморни би утиснато: "... Све ово речено записи се 6897. године, дванаестог илдишета, петнаестог дана месеца Јуна у уторак, био је шести или седми час. Не знам. Бој зна."

С тусала, у незаборав, полете глас: „Све је свето и честито било, / и миломе Боју притужљиво."

Из бијелих грла, с Поља Косова, кроз време, у свеврне, прокинуо једак јек: „Боље нам је у подишу смрт, неголи са порутом живог."

И би, тада: крв у цвет; и цвет у крв, па у — несмр. А онда, кроз трубу, до неба: сједињена мудрост сиљних бојовника.

Слутиња клизну у јаву, а она — у време пактљиво, И: непознато. .. Птица у ветру, а стуб — Сунце открављено: кад зде у песлу, оснуна и векове, и тајне књиге Поља разотрето

Што се згоди, полако, преко зусала, и у летне мину. Од јаве, би и сви. Од орознаљског — и царство небеско! Около сврста Милошево: све подвижничко од подвижника, којој овеозиди.

Убаво Поље Косово, то „зрдно судилиште", скривну у историју, па у Мит. Тавно — сенци под сен. Напред: само светлост.

То би: причест духа јуначког, у време крваво. И би: крунисање — незаборавом.

Нико смрну, ни трубу ни своју, крише не ишкрни. Ниги би пољедњет доба. Ко мачем на Сунце, ко ниле до Сунца: опрест би — песна! И она, што на књиге старостане копитом јопа са камицијом у руну.

Од клатеве и заклатеве, и прије и послале, би само благозод: „ни по бабу, ни по стричевима!"... Свеид: вид од Видоводана, у свевиђе. И ништа, ипак, свејсајним свејсај не тутиш.

У време свеврне, све двери царске поотвараше.

Кроз трубе, трубљем, уствариваше се оно време, све до ововерма! Уз тусале се гласе подишине, до неба! Док се подвижницима и срци звезде дољожаше, надлеташу их венциности и из божура-путира руменику вино наздрављашу...

У сред Поља — чинодестјаје Историја, златно доба. Из отворене књиге, црнописици, унаоколо разнејавују сб и почину, ветре и вино; појули, устваривају Сунце Наскучице, отиљаку сузе и пролимену крв: у јадру медушину их творе...

Сежу чежње изнад јаве: без минулог, будиће рањиво. Док цветају срца, цвату и мичеви, бикају крила атима. Јунаци по столу зашину, и исто толико раскочени су нли. У запланеном колу: божури и косови; и хосподари плаветилима и рудоборима, са звездома док се венчавају. Нишде почетка, а крај им још даљи Чуде нечувено, славе неслађено, и јадности у честитом злату...

Опет: трубе трубе — збор Чуварица Историје! Дружичији слéдог, до непознатог, до тајног, до брисаног, до префуткваниг. Све четите књиге да буду поотварене; свежика азбуке на платинок; пактљивама да клане.

Поново звездотачија међ' странице звездознаке: ласкици но ико икад!

Тако се открива запретано одјачице опстојаванма и постојања нашег, наше толике духовности, ниталожене и још непознате. Али и пресуде: пресудни, најона.

Кроз трубе, аваек, једак јек: На дан свети, у свеце преображени — и славе и царети;

на мач јуришали подвижници, „да свагда живи буду", „велехвални и муштвени, и благодари које подиже Српска земља!"; „крваре душе и нагврђи у вери", повобразаше се у чвде ововерма! да и до ововерма „као сјајне звезде блистају", сви који кличашу с царем: „Боље је да нас уници мртве памте, / него да нас синовне жене забораве!" — за крст часним се крстои узносаше.

Ни рана на образу, ни мачеви у глави и срцу, ни мрке у благовању — никоме од њих не угулаше муштвеност, већ се, сиљни, убројаше међу мученике. Остеше и бојеве и почаст, али очекујући смрт — на бесмртност само помишљашу. Беху, тако, кадри да се у књиге живота упишу. Омаљени клатем и заклатем: „Смрћу послужило дужности, пролијко крв нашу, ишкучило живот смрћу и дајмо удове наших тела непотишно на сећење за чест и отачество наше, а Бој ће се свакако смиланати на остатке наше и неће истребити до краја род и земљу нашу."

Ни време, ни труба не рекше нам: ко би победни, а ко побеђени. Реско, ипак, посведочише о постојаности народног, о неумиљности снаге мр и духа, да му то змиљнито левичање са смрћу би вера и време будуће. И да му вечнији прстен би молита царска за спасеније. „Помози, Господе, / да оборена у прах, из прахе устане, / да се раскоте сабере, да ослобена проледа, / да убијена, мучена и сачиљена, / да заклана, зажжена, обешена и распета, / у знаме и незане гробове сачрањена, / и из свих тробова и муча васкрсла, / цела Србије стане под један аном!"

Протева крв им оскунава, у цвет преображена.

Пред сјајем, који надире одасад, узимче тама. Сунце је белет за спомен и освету, неспомен-заклетва!

Милошун ВУКОСАВЉЕВИЋ

УВОД У САБОР ТРУБАЧА

■ **НАЈВРЕДНИЈА ТКАЉА** ВЕРИ МИТРОВИЋ, А ЗА И КОТРАЖАНИ

Има готово две деценије како се драгачевске ткаље, крајем јула, окупују код своје Задруге, која носи име Херцеговине Рајке Борчевић. Пре пет година, на

Највредније ткаље 1988. са директором Лубном Котуровић

иницијативу Туристичког и Савеза аматера општине Лужани, ваљово склупи предство је у својеврсну културну и туристичку манифестацију, Сабор ткаља.

Тако је било и ове године, последње суботе јула. Ткаље су уловиле са послоничним Задруге у прошлој и првој половини ове године из беседе Љубине Котуровић, директорке. Била је то и прилика да се највредније награде повесом и скромним новчаним износима. Ту ласкаву титулу ове године почесно је Славица Черковић из Жиче, јер Драгачевска задруга жена „Рајка Бо ројевић“ окупаља сараднице и из околине Краљева и Рашке. У изложбеним просторима Дома ткаље су приказале своје најновије руковорине, а драгачевски самоујни сликари и вајари своје радове. Није постало ни смотра изворног народног стваралаштва на којој је на студио око 90 извођача — певача, играча, здравичара, глумца аматера... Посебан жигри одлучио је да овај крај на Драгачевском сабору трубаца заступљу оркестри Миоша Першића из Гора чина и Божидара Луковића из Котраже. И на овом Сабору кувана су стара, за-

Многи су пробали јеа наших прабаба

Борављена јела наших прабаба у оквиру такмичења „Златне Рукџ“. Победила је Вера Митровић из Бераћа.

Све у смену, била је то лепа манифестација у којој су посебно уживали гости који тренутно бораве у селским домаћинствима у Каоници, Вичи, Милатовићима, Доњем Дубњу, али и својерсна позивница за 29. Драгачевски сабор трубаца у Гучи. Усталом, ево како је своје утиске са Сабора тка-

ља у Доњем Дубњу понео Борис Циганџ, обртник из Загреба:

— Утисци су сјајни. Ово је, уједно речено, најмилељанија нација без музичке школе... Овакви скупоци су потребни, јер људи заборава на своје свакодневне проблеме, а онда, олуца се и тај фолклор, обичаји, што је све тако лепо и за око и за ухо.

П. РАОВИЋ

ЗАБЕЛЕЖЕНО У СТРИЦИ

Драгачевци отворили „Сијело Трџмеђе“

На Сабору у Гучи, заузрав, гостоваће аматери са Трџмеђе

У Стрици, селу степењеном између босанских, личких и далматинских брда, почетком августа одржана је, семла по реду, манифестација изворног народног

рих времена и топлина дуњонских горштациа.

Свој крајњи програм извео је и оркестар из Котраже, а пошто су између организатора „Сијела Трџмеђе“ и

На „Сијелу трџмеђе“ наступио је оркестар Божидара Луковића из Котраже

стваралаштва под називом „Сијело Трџмеђе“.

Част да отворе завршну приредбу припаља је трубачком оркестру Божидара Луковића из драгачевског села Котраже, који је, топло поздрављен од неколико хиљада присутних, оксвирио свуда знану њихову сиог краја, „Са Овчара и Каблара“.

Отварајућу приредбу, Јован Каблар, председник Скупштине општине Кини, је нагласио:

— Ова манифестација је лијеп примјор како се треба дружити и забављати без запрека републичких граница.

У вишесатном преботању програму, који је трајао до дубоко у ноћ, наступиле су бројне изворне групе певача и играча са подручја Босне, Лике и Далмације, гуслари, фрулаши, диндари, такмичиле су се прџеље и штељне, — са појорнице је зрнџо дава ста-

На Сијелу је топло поздрављен народни гуслар Драгачевског сабора трубаца већ успостављени сараднички односи, и посетитио оловински Сабор у Гучи имаће прилику да поздраве једну од изворних фолклорних група са Трџмеђе.

П. Раовић

ОРГАНИЗАТОРИ:

- Самостарни органо Драгачевског сабора трубаца
- Месна заједница Гуча
- СНЗ културе општине
- Савез аматера општине
- Туристички савез општине
- Дом културе „Бранислав Обрадовић Цамбо“
- Организације удруженог рала

ПРОГРАМ 29. САБОРА ТРУБАЧА

ПЕТАК, 25. АВГУСТ

- У 8 сати: Отварање шатри са драгачевским специјалитетима и прве здравичне саборана
- У 14,30 сати: Отварање изложбе руковорница Драгачевске задруге жена „Рајка Борчевић“ из Доњег Дупња
- У 15 сати: Отварање изложбе радова Занатајичке задруге „Драгачево“
- У 15,30 сати: Отварање изложбе изложби — вајарских радова Богосава Жинковића
 - слика Јанка Брашића и његових ученика
 - слика уметника из Увалина (Румуна)
 - слика и вајарских радова чланова Удружења самоујних сликара и вајара Драгачева
 - вајарских радова Није Николе Стојића
- У 18 сати: Генерална проба завршне саборске приредбе „Са Овчара и Каблара“ — Стадион Ф К „Драгачево“
- У 19 сати: Отварање изложбе „Сто седамдесет пет година буне Хаџи Протавиа Глигоријевића“ — у постави Народниот музеја у Чачку
- У 19,30 сати: Представљање нових књига о Драгачевској Драгачевски класар Радоаво Чизарић; Радоја Николића; књижевнот часописа „Градџ“ број 85/86; и збирке песама „У пролазу“ Није Николе Стојића
- У 21 сати: Отпавлавају се победници Сабора; сећање на Јована Пајовића, савуљача народних умотворина и посленика Сабора;
- Од 22 сати: Саборско коло на Тргу слоботе

Саборисање за своју душу и свој грош

СУБОТА, 26. АВГУСТ

- У 7 сати: Трубацка буџиљница, сусрети и здравиче ралосаборна
- У 11 сати: Саборска мољачка надметана
- У 15 сати: Такмичење здравичара — шатра „Под лином“
- У 17 сати: Саборска поворка — трубачки оркестри, певачке и играчке групе из земље и иностранства
- У 18 сати: Ревија трубачких оркестара и фолклорних група који су први пут на Сабору
- У 19 сати: „Лепота се брани лепотом“ — приредба посвећена 600. годишњици боја на Црквеном
- Од 22 сати: Саборско коло на Тргу слоботе

Саборисање од зоранка до уранка

НЕДЕЉА, 27. АВГУСТ

- У 7 сати: Трубацка буџиљница и сусрети старих и мџних саборца — ралоранилаца
 - Од 8—11 сати: Избор најлешне женске и мушке мољне
 - У 11 сати: Велика саборска поворка — трубачки оркестри, фолклорне групе и други учесници Сабора из Југославије и иностранства
 - У 16 сати: „Са Овчара и Каблара“ — такмичење трубаца (завршна саборска приредба)
 - Од 20 сати: Саборска дружења и ралована
- Саборски раловани и договори да нова ниђена на јубилариом, 30. САБОРУ

САБОРСКИ ВОДИЧ

- Завршна приредба и мољачка надметана одржавају се на Стадиону Ф К „Драгачево“
- Смотра изворног народног стваралаштва „Лепота се брани лепотом“ и ревија најбољих фолклорних оркестара одржавају се на Тргу слоботе — испред Дома културе
- Изложба „175. годишњица буне Хаџи Протавиа Глигоријевића“ Народниот музеја у Чачку постављена је у холу Дома културе
- Руковорнице драгачевских ткаља изложене су у Црквеном дољу
- Ликовне изложбе приредбене су у просторијама и парку Основне школе „Бордан Капелан“
- Продајне изложбе књига, касета и грамофонских плоча налазе се испред Дома културе
- Продајна изложба музичких и других инструмената постављена је у холу Дома културе

ЈОВАН ПАЈОВИЋ ИЗ КАОНИ — СЛЕБЕЖНИ И ИСТРАЖИВАЧ

Изнасена, у 59-тој години живота, умро је 10. новембра 1988. године. Био је — Чвор, наставник Основне школе у Каони. Рођен је 29. јуна 1930. године у Прворони, општина Иањина где му је отац Миладин био свештеник. Отац Миладин и мајка Језа рођена Дуђић пореклом су из Каоне, из угледних породица тога краја. Имају четири сина, од којих је Јован био најстарији.

Јован је завршио богословију у затим и Вишу педагошку школу у Крагујевцу у групи српско-хрватски језик и историјско-географска књижевност. Као наставник службовао је у моравцима Деви Трпача (1957—1959) и у Довињама где му је отац Миладин био директор у школи у Каони, где је од 1963. до 1969. био директор у почетку све до смрти, наставник српско-хрватског језика. И отац Језа Мена, рођен је на 1936. године на Убу, од 1963. године па и данас је наставник исте школе.

За све време службовања у Горњем Драгачеву, поред редовних наставничких дужности, Јован је био значајан културни слебедник и истраживач народних живота. Више од две деценије његовог марљивог рада, оставиле су бројне плодове несумњиве вредности. Јован је деценијама почео је белажити све оно што је, како сам каже, чуо до поити од старина из народа. Када је прешао у Доњи Драгачев, наставно је исти посао, али што је својом активношћу ширио и на друге културне делатности. Прешао је већ 1962. године, на другом сабору трибуна у Гучи, ушаома Гуче пробила поворка играча и певача, која је импровизовала ствару драгачевску свадбу. „Прир сјамају ту свадбу, ишу Гадов Маринковић и Пресар Раовић (Сабор трибуна Гуче 1961—1980). Гуча 1980. 14) читања Јован Пајовић је настојао да не изнерви ниједан детаљ, нити пак смисла било којег чина. Звучале су гајде, дасе су се кретали сватови у старим ношњама на коњима, носили девајко рув“.

У програму Сабора трибуна (1977—1987) исуз изостајали нису писаници са селма, народне групе певача из народа. Каојску групу певача, на Сабору трибуна, као и на „Расковник Драгачеву“ предводно је годинима Јован Пајовић. Поред Моцића Тешана из Гуче, Михаила Путовића из Чајинте, Верине Ташић из Чачка, О5-рада Васљевића из Прворона и других, песнички пору

ке села читао је и Јован. Неке његове песме („Детато 1937. Четири каписке суле“ и „Поруке болесном друћу 1978 „Груба“ 1984. „Трајим пени испод веља“) објављене су у „Драгачевском трибуна“.

Упоредо, учешћем у архивирању и издавању књига, Јован није заоставао ни послове народног стварања.

Јован Пајовић

У лето 1972. године, у часопису за књижевност и културу на селу „Расковник“ број 16, под насловом „Драгачевско друство“ објављено је пет песама из народа, забележених од Јована Пајовића а то су: „Лепа Мара“, „Вила Загорка“, „Бојно срце за девојком“, „Пресе“ и „За језа“. У „Диском гласнику“ бр. 12—13, 1975. Чачак, штампано је у неколико стихова из његове родољубиве збирке „Чвор“. Јула 1978. године, изашао је „Шапат бреса“ лист бака Основне школе, па и Јована Пајовића у Каони је заједљиво и песничка манифестација младих Драгачеваца под називом „Под ланом и брезам слесним“ (Пресар Раовић у Чачанском гласу од 17. 11. 1988).

Августа 1981. године, појавила се и Јованова књига „Бисерје“ у којој је објављено 214 изворних народних песама и 10 мезографских записа. То су песме митолошке, о слободи и правди, шаљиве, бајалице, забавне, успаванке, љубавно-рабајске, сватоске и балде. Уз сваку песму потписан је називом и певачу, а о којој збирци обухваћене су песме записане у троуглу Каони—Милатовић—Визастељине и Пилале (Горња Дуба).

Говорени о овој збирци, рецензент, професор Перко Гузна из Чачка, између осталог каже: „До мотивима, садржаја и начина представљања, народне из дале-

ке прошлости, те су утинок значајније за науку, за проучавање села и његовог мелоса“. Питући о слебедницима Вука Караџића и Драгачеву, Милан Божовић је у Зборнику народног мјеза у Чачку, 1983, 298. појавио вредност ове Јованове књиге. Јованову књигу „Бисерје“ забележио је и Радивоје Божовић у својем Прилогу етнолошкој библиографији чачанског краја, такође у Зборнику музеја у Чачку, 1984, с. 400.

Према писању Огте Икодиновић у „Гласу Гуче“ од 4. децембра 1981. године, у Доњу културу у Гучи одржано је посело са сакупљенима народне књижевности Драгачева на коме су учествовали Драгољуб Јованевић, Радико Николић, Радван Маринковић, Ника Стојић и Јован Пајовић. Том приликом учесници су читали одломке из својих књига.

Јула 1982. године, саопшени „Расковник“ у броју 32, објављени су две народне песме из Драгачева: „Иде рак на коњу“ и „Гребенару“ које је од казивача записао Јован Пајовић.

Јован је био сарадник и дописник Радивоја Чачка и „Чачанског гласника“. Још 1982. године „Глас“ му је објавио песму „Трајим пени испод веља“ заједљиво са друге године, проваском Јовановог „Бисерја“ до студије Јерка Гузна: „Играли се првак српских ратова“ Још 1982. године „Глас“ му је информисао о скупу ратних збробних песама из српско-аустријске војске (19. 4. 1984. чачак).

За брај прозор новог (1. 10. 1984. г. и др. Почећком 80-тих година, објављени су „Глас“ и сакупљеним грабу о селачким занимањима и навикама. У 28 наставка, од 20. 10. 1983. до 14. 6. 1984. под насловом „Белешке са села. Све мишове љубави“, Пајовић списује многе ајде из села, који су поред редовног поста, били и терзије, музичке, крчмари, занлари, рабајни, народни свирачи (гуслари, фрулаши, двојничари, гајдаши и хармоникаши) тесари, корнари, кончари, бузарије, опанчари, пињити, вољеничари, кавајчи, дрвољаци, колачи, са јавице и гексари и др. Уз ове знате, из давних времена, Пајовић је приметио и нека новина занимања као што су филателски лист, колекционари, нумизматичари и сл.

Две године касије, у пет наставка, које је такође објавио „Чачански глас“ од 17. 7. до 18. 8. 1986, предмет Јованових белешки, били су и селски гостиничари, механичари, кафеџије, ашчије итд.

Осим етнографске вредности, истраживача занимају и давни укупни и на многе догађаје и појаве, који говоре како о прошлости, тако и о садашњости, простору од Језине до Чемерна. Тако Јован белажити, између осталог: „У двојници туђе Свескоје Рајковића из Каоне, био је лотор Миљина и Симе Рајковића, вођа из српских устанка 1804—1815. године. До скоро су стајали и темели, где је би-

Јанко Копривица: „Сооски мотинг“

ла перкара са спреманем хране за устанке“.

Јован говори и о људима из српских ратова 1912—1918. године. Наводи случај Милице Рајковића из Каоне, који је прешао Албанију, а затим рањен на Ветовицу 1917. године. Као рањеник се опоравља у Француској. Потом је у Нишу код принцез Језине учио српску језу језику. Тек 1921. године обрво се у Србији.

Пајовић је спородно описивао и данашњи селска и његовог становништва. Тако по њему, старих песма

зара и ступина за пљиве није нема. И произвођа дрвенор Нумра, којом су Драгачевци нека слававања и млнаре у прекомарским селма, такође језавна. Многи се одселени у Европу као гостиничари, а многи, ашчија имена поимне, напустили фабрике хале по градовима.

Шума још има, ливада и њива, али ратара у селима све је мање.

Све је то забележио неуморно Јован Пајовић — Чвор. Али и њега нема више. Драгољуб М. Пајовић

Труде Зрајасеви

*Запевае алаге на Овачу,
својим гласом гору пробудише,
иступиле поља и бретове
и повили малу на Бјелцину.
То не била се Чемерна алаге,
већ то била драгачевска труба,
разлежу се брдом и долином
и трепере ко сука у оку.
Напољу се с вистри изворила
и членистаска бичуца отворила,
очекују зору на истоку,
испраћује вече на западу,
брузгу са сунче и месецом,
сваког зону зину одвојено,
својом причом адег разговара.
Пакте врепа и стаје слободне,
храбра вела народних јунака
и његових дичних барјактара.
Од Иаила Проте Гучанина,
неуморно драгачевског сина,
и Нокава званог Новачића
четовоје проту Горачића,
храбраше Радивој Миљина,
команданта Јанковић Максимија
и стотина њихових друнова
одобраних љућих мелодича;
од Мољера и Хајду-Пробана
што у брзи земљу проведоше
у својој Свескоје Рајковића
од Пајлика, проту учитеља
и Тајсина народног трибуна.*

(одломак) Стојић—Дане ИВАНОВИЋ

ЈОВАНУ ПАЈОВИЋУ

*Наша је труду Расковник
и моје открићо све брине
које воде у ошви и срце народа.
Из њих је сакупљено запретино
бисерје лирске поезије
и од мета, поетског на дар,
сачињено Висерје твоје.*

*Срећа је то била за тебе,
— и за нас.*

Никола СТОЈИЋ

ЈЕЛЕНИНО БРДО

Давно, у старо време, на једном брегу у Ђуровићима у Гучи живела је нека удовица Јеленка. Ради њеног брзог говора назвали су је: Талакуша.

Јеленка је одавно умрла а брег на којем јој је била кућа називаше: ЈЕЛЕНИНО БРДО. Сви њени потоци и данас носе надимак — Талакуше.

КАЗИВАЧ:
Милутин ШУШИЋ (1923. — ...)
ГУЧА

КОД ЦИГАНА

Једна њива Јаћима Ђуровића у Гучи зове се: КОД ЦИГАНА.

Наша стари су нам причали да су на тој некојој животи Цигани. Било је то веома давно. Њих ту више нема, али су успомених на себе оставили.

КАЗИВАЧ:
Милутин ШУШИЋ (1923. — ...)
ГУЧА

МАГДИН СТР

Када се пође уз Рајна брдо, изнад Гуче, наилази се на једну косу коју зову: МАГДИН СТР. Прича се да је на тој месту, некогда давно, живела са својом децом нека удовица по имену — Магда. Као је она била, нико данас не зна. Не зна се ни одакле је дошла у ове крајеве, ни где је из њих отишла.

Собање на њу оста у називу места на коме је живела.

КАЗИВАЧ:
Миодраг РАЈИЋ (1921. — ...)
ГУЧА

БОРИЧИЋА ГРОБ

У Ђуровићима, изнад Гуче, једно место зову: Боричића гроб.

Кажу да је ту сахрањен неки опасан хајдук — Боричић. Био је страж и трепер. Власти су га дуго нониле и некоко путаatile. Дотерале су га у цркви затвор и оковале. Међутим, једне ноћи он провалио је и побегне. Кренуо је уз Ђуровића брдо. Како су му окуви сметали, није могао далеко доћи. Потера га је убрзо стигла, убила и на лицу места сахрањила.

То место и данас зову: БОРИЧИЋА ГРОБ.

КАЗИВАЧ:
Миодраг РАЈИЋ (1921. — ...)
ГУЧА

МАТИЋА КАМЕН

При врху брда, изнад Рајна гробља, једно место зову: Матића камен.

Прича се да су на том месту чувени хајдуци Соловојини и потаји сачекали и убили драгачевског капетана Мијалка Матића. Капетан Матић је био познат по томе што је стајно гледао хајдуке по целом Драгачеву — робило их или убијао.

Он није ту сахрањен, али је једним каменом обележен овај догађај. Временим то место називаше: МАТИЋА КАМЕН.

КАЗИВАЧ:
Миодраг РАЈИЋ (1921. — ...)
ГУЧА

КАТРАНИШТЕ

Једну њиву у Ерићима у Гучи зову: Катраниште. На тој је земљи много црња мето на осталим њивама и околини.

Прича се да је некогда давно туђа војска кирџијски пут за Чачак. Једном су хајдуци на том месту засекли караван кирџија. Све су људе повезали и опљачкали, а ножевима им ископи мешење у којима су носили катран. Од просутог катрана земља се зацрнела. Таква је и данас.

Ради просутог катрана њива доби име: КАТРАНИШТЕ.

КАЗИВАЧ:
Милица ЕРИЋ (1912. — ...)
ГУЧА

НАРОДНО

МИЛЕ МИ ЈЕ СИРОМАШАК

Пшеницу ми обукоу грашак,
волим мила а он сиромашак.
„О мој миле, моје росно цвеће,
у љубави баш немамо среће.“
Моји мене за тебе не дају!”

КАЗИВАЧ:
Ката Илић (1910. — ...)
ГРАБ

ПИТАЛА САМ КУЋАНЕ У ШАЛИ

Питала сам кућане у шали
би ли мене за комшију дали:
отац ћути, а мајка се љути.
„Ој комшија, моје бравоане,
залуд наша љубав и гледање.“

КАЗИВАЧ:
Ката Илић (1910. — ...)
ГРАБ

НИЈЕ ВОЈСКА ШТО И ШКОЛА

„Није војска што је била
школа,
дођу, драга, те одслужи
пола.“
„Ја бих војску са лакшом
служило,
теби на њу не бих се
тужила.“

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923. — ...)
ВИЧА

ГЛЕДАЈ, МАЛА, КУД СЕ КРЕЂЕШ

Гледај, мала, куд се
кређеш,
на мене се не окређеш.
Окрени се мало вамо
да се, макар, погледамо.

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923. — ...)
ВИЧА

ВЕРОВАЊА

ШТА РЕЋИ ВОДИ КАДА СЕ НА ИЗВОР ДОЂЕ ПОСЛЕ ДЕСЕТ САТИ УВЕЧЕ

У гљубо доба ноћи око извора и других вода сакупљају се виле, вукодлаци, вампири и друге нечисте силе. Зато се у то време не иде на воду. А ако се и то мора, онда треба рећи:

„Добро вече, добра вода,
и крај воде настојничко!
Ко је крај воде,
нека бежи од воде!
Ево крста наводи!“

КАЗИВАЧ:
Душанка Трашевић (1923. — ...)
ГО РАЧИЋИ

ТУРСКА БУКВА

У време другог српског устанка Турци су морали да напусте Чачак. Преко Драгачева су се повлачили према Санџуку и Босни. То повлачење их је скупо стојало. Драгачевски устаници су их сачекивали, нападали и разбијали на буљак. Тако разбијена турска војска журила је да се дохвати Јавора и Голије.

Дотрало се да је неки усамљени и шпанишци Турци кренуо сам од Бјелаве уз Шушиће и Ђуровића брдо. Али није имао среће. Неде у Шушићима спази ја нека старија чобаница. Почиве на њега и онако заплашено, гонети га пресликом, дотера пред својом кнеза Гаврила Шушића. Овај га саслуша и наређи једном устанику да га спроведе у Гучу.

Међутим, када су зашли ниже куће кнеза Гаврила, устаник убије Турчина и сахрањи га испод једне букве. То се сазнаде и букву називаше: ТУРСКА БУКВА.

Она је скоро одсечена. Данас је на том месту само огроман пам. Али назив се сачува.

КАЗИВАЧ:
Милутин ШУШИЋ (1923. — ...)
ГУЧА

БЕРЕМ ЦВЕТЕ И У НЕДРА СЛАЖЕМ

Берем цвеће и у недра слажем,
Зовећ драго на му тужна кажел:
„Моји мене за тебе не дају
нашу љубав они не фермају.
О мој драц, друго не предстоји,
ти ме мораш укрести од мој!“

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923. — ...)
ВИЧА

ОКО МОЈЕ КУД СИ ПОГЛЕДАЛО

Око моје куд си погледало,
једно срце шта си дочекало;
дочекало што најгоре боли
— моја драга другој мољка воли.

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923. — ...)
ВИЧА

ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧ

БИСЕРЈЕ

Из бележнице Нике Николе Стојића

КАД ЗАПЕВА МИЛЕ
РАВАДИЈА

Кад запева миле равадија,
ко да сунце иза брета сија.
Зове цури мала равадију
да му служи кафу и ракију:
„Равадию, волове одмори,
па ти моје срце
разговори!“
„Већ сам једном волове
одмарио
другој цури срце
разговори.“

КАЗИВАЧ:
Радош Јовановић (1936.—.....)
ВУЧКОВИЦА

ДУГО ВРЕМЕ ВИДЕЛИ СЕ НИСМО

„Мала моја, пис'о сам ти
дуго време видели се нисмо.
Читај, мала, ова слова
врана,
сузана су редом поканана.
Прна слова, а хартија бела,
што ти пишем циста је
цела:
ја те вољам више него ико,
лепа моја слика и прилико.“

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923.—.....)
ВИЧА

Ликовни прилози: Нике—Ни
кола Стојић

МЕНЕ МОЈИ СВАКО
ЈУТРО КОРЕ

Мене моја свак јутро коре:
„Где си, сине, од јутра до
зоре?
Остави се пића и дуван,
остави се друштва и
кафана.“
„Оставиш и дуван и пиће,
оставићу тијене младоше,
— ал' не могу једно црно
око
што ми срце ранило
дубоко.“

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923.—.....)
ВИЧА

КНЕЖЕВА КЛЕТВА

До косовског боја долина око Западне Мо-
раве и села у њој звали су се Добрава. И Мо-
рава је била Добрава.
Пошто је изречка познату здравницу и клетву
за оне који не поћу у бој против Турака,
кнез Лазар послао је гласнице да позивају рат-
нике.

Разишли се талази, писмоноше...
Када су се вратили из рудничког краја, пи-
та их кнез:

— Шта велe Рудничани?
— Доћи ће! Седлају коње, чисте сабље, пе-
вају.

— Седлали и певали док је света и века! —
благословио их кнез.
Од тада овај део Шумадије и данас је поз-
нат по песми, свирци и штри.

— А шта кажу Дубравци? — пита кнез дру-
ге гласнице. — „Оће ли доћи?“
— Кажу да не могу! Отављали их Добрава,
па преоравали њиве, сеју...

— Е, не била им више Добрава, већ Морави!
Морали им коње и јунаке, па вечито орали и
преоравали. Чинили док је века и света! —
кало је кнез.

У Морави, од тада, сваке се јодине уготи
више деце, људи и стоке. Река плави њиве и
ушишва летину.

— А шта велe Драгачевци? „Оће ли доћи?“
— зашта кнез новопридошле гласнице.

— Они се, у малад, дозивају с брда на брдо.
Дозивају се. Рекосе да ће доћи — огапси се
неко.

— Мала им вечито била! Закањала их, да-
богда, али им никад не шкодила док је века и
света! — рече кнез.

И тако би. Палима Јелици и Драгачево че-
сто су у малад, који, иначе, не наноси већу штет-
у људима, стоци и устелима.

— А шта велe Старовласци? „Оће ли у бој?“
— зашта кнез.

— Не могу! Сеју 'ељуду — гласник ће...
— Как'у 'ељуду, црна им била док је века
и света! — кало је кнез. — Стока им краљу
мокрила!

И тако би. Семе младије је тројластво и твр-
до. Слатко је, па а стока радо једе. Она нитрама
крене судове, па отуда у Старом Влаку многу
крупшиљиве стоке.

КАЗИВАЧ:
Драгутин ПАРЕЗАНОВИЋ (Забљае)
Забележиса: Даница ОТАШЕВИЋ

ЗАЛУД, МАЛА, ГЛЕДАШ
НА ВИСОКО

Мала моја, росо с алине
у гране,
какоје мени ти налазиш
мане?
Ја те гледам како путем
идеш
а на мене главу не
окрећеш.
Залуд, мала, гледаш на
високо,
моје те је устрелило око.

КАЗИВАЧ:
Душан Мирковић (1923.—.....)
ВИЧА

ЦРКВИНЕ, ПРОСИНЕ, КОД ТОЧКА

У Вучковици, у Дукањима, једно место и
данас зову ЦРКВИНЕ. Кажу да је на том месту,
у време Турака, била сеоска црква. Једном су
у село банули Турци са великом војском. Хтели
су да хапане непокорну драгачевску راкију која се
често одметала у хаџије и на државинама прес-
ретела турске харчиџије и трговце. Турци су у
село улази изненада, на Тоорице, кажу је сав
народ био у цркви на причести. Прво су цркву
окопали а онда улази у њу. Секли су и калали
све реом: зеве, жене, људе — и младо и старо.
Нико нису штедели. Причели је у краи
прекинуто. Настала је писка и цика нејачи, лелек
и клевете жена и јуџи и послове људи. Док су
нејачи и деца падали исечени турском сабљом,
јачи, шако у ранама, устели су да се пробјују и
изјуре из цркве напоље. Покушали су да пре-
заве поток и дохвати се шуме. Крв се из њих
шибурке просипала.

Нису далеко одлакали. Турци су их сус-
тели и сасецали. Ради краја која се из њих про-
спипала то место називаше: ПРОСИНЕ.

Када су све, изјуре потоа, побиле и поклали,
Турци су цркву разуринили и запалили. Онда су
кречули на обљажни извор да се оперу и окре-
не. Са собом су повели и везано кола свет
у ранама. Крај извора су а ставили на точка
и тешко мучили док није издохнуо.
На том извору данас је чесма. У знак се-
ћања на ово крвопролиће, и попову смрт на по-
чму, чесму зову: КОД ТОЧКА.

КАЗИВАЧ:
Љубица ДУКАНАЦ (1933.—.....)
ВУЧКОВИЦА

БЕЗ ДАН

Једну овакву долину у Ђуровићима знад
Гуче зову: Бездан.

До скоро је на том месту био језерце са
пуну воде. По сред њега пливали су патке, а
по крају жене су хиселиле тежину. Зими су се
по мезовом леђу и карпама и дрвеним кори-
тама возила деца из околине. Тако је то дуго
било.

Једном, изненада, језеро нађе и заплави
кућу Павла Ђуровића. Затим се повуче и не-
стало кроз бездан који се отвори усред долине.

Језера више нема, а место где је оно било
називаше: БЕЗДАН.

КАЗИВАЧ:
Милутин ШУШИЋ (1923.—.....)
ГУЧА

РАЈИНАЦ

Када је Хаџи Пробан подигао буну против
Турака, за њим пође цело Драгачево. Војска се
скупљала на планини Јелици, на Ђењоку врху
Небоју.

Све старце, жене и једну Пробан је склопио
у једну нуту шуму у Расовцу, ван истог сред-
ње стубице језе Свештите; ту је се састајао два
потока од жмарача са планине од којих поста-
је ријека Драгачица.

Поток крај кога се раја крила називаше:
РАЈИНАЦ.

КАЗИВАЧ:
Раде ПЕТКОВИЋ (1889.—1988)
РАСОВАЦ

ЗАБЕЛЕЖИО: Никола Стојић

С Е Л И Ш Т Е

На Ђуровића броду знад Гуче мекани је била
велика пашња. Користио је у цело село, па се
ули у звали: Селиште. Да би лакше у њему чу-
вали стоку сељаци реше па а ограде. На једној
страни направе врата кроз која се у њега ула-
зило.

Кажу да је дуго тако било. А онда неко
предложи и пашњама издеље а сваки огради да
себе.

Заједничког пашњака више нема, али тај
крај и данас зову: СЕЛИШТЕ. Место на којем
су била врата: КОД СТАРИХ ВРАТА.

КАЗИВАЧ:
Милутин ШУШИЋ (1923.—.....)
ГУЧА

ОСВЕТНИЦИ КОСОВА

Чикиризи су скоро два века китили драгаческе друмове и гробља ратничким белима. Сведоци су бунтарског и слободарског. Чикиризи су нека каменна гласовина истинита да су погинули ратници — осветници Косова, сведоци да ли су били Карађорђеви или Милошеви устаници или страдалници у каснијим ратовима. Ово недвосмислено сведоче и записи Николе Стојана, објављени у књизи „Драгачески епитафи“ (Међуопштински историјски архив, Чакал, 1986), из којих преносимо неколицину...

Овде почива раб **БОЖИ МИЛИСАВ** Пољо, које крабро воевао за славу и слободу србску 11 година. Поживио 68 год; и умре 26. Јануара 1847. и: Овај крст белеше му синови Продан и Митар место вечног покоја.

Губеревици

1848. Петар Јаћимовић (из Виче) будукбаша био за Карађорђа 12 г.

Гуча

Овде почива **ТЕОДОР** Топаловић Житељ неђурински Биео крабро војник. Поживио 84. Го. Умре 29 — за Декем 1851.

Негришори

МИХАИЛ М. ОВРЕНОВИЋ Ш по младости божјини у вољи народа књаз србски **РИСТУ ЈОВИЧИЋУ** а из села Граба у околици чачанској уважаванији заслуге које сте ви учинили Србим године 1815 учествовањем у рату за ослобођење отачевства под предвођаштвом мога сја блаженопочивајег књаз Милоша поборили смо вам за знак отаџкована крст такоски које лете на гробнојој панталки са леве стране на десну носити. У Београду 23. мај 1865.

Граб

Овде спомен **АЛЕКСИ** Мрдаковићу из Ротаче I класе десетару драгаческог батаљона које крабро борелисе против Турака за славу и слободу србског народа 22. августа 1876. Г; на Чемерици поинуо у 31 години свог живота. Бог одамуђушу прсти. Овај му спомен подиже старина Вељко Јелуша и наследница Наталија.

Граб — код школе

Овај билаг показује тицеља **МАТИЈА** ЗИМОЊА из Горачића биши. војник II класе Драгаческог батаљона које у 38-ој

год. живота свог крабро борећи се у рату против Турака за славу и слободу народа Српског поинуо у битци на Скорачици Јануара 1878. год...

Скорачици

Овај знак показује вјечну успомену поч. **БОЖА** Раковића из Трешњице бив. војника друге класе батаљона драгаческог које у 24 години Младости своје борећисе против Турака за Славу и Слободу Србије поинуо у битци код Пазара 27. јуна 1876. г...

Трешњице

Спомен **МИКАИЛА** Стевановића који поживио 26. Год. а поибе 26-ој новембра 1912. год. код Љум-куле борећи се са Турцима за српску слободу и Отаџбину. Бог да му душу прости, спомен подигошему отац Владо и мајка Спасенија брат Миланко и жни Десанка.

Осоница

Овај спомен што код брата стоји васкулажије је из оружног моји. Прочитајте неколико рећи за Србина сваког а оног вреди. То је спомен дичног младоћа краброг ратника **ВУЧКА** В. **РАДОЊИЋА** из Турчице. Рођен 1890. Биши војник Комитске чете 10. Караџевић турк. Поинуо 10. IX 1912. год. на Косову. Слава му.

Турчица

СПАСОЈЕ Плазинић поибе у рату 1914. год. у 22 г. свог младог живота борећи се и бранећи слободу државе и народа свог. Своје младе кости остави на положају не знамо где. Нека му је вечна слава. Овај спомен подижу му ожаљована браћа Драгоје и Арсеније.

Губеревици

РАТНИК ЧЕЛОМИР син Матије Недовића који поживе 21 годину младости своје као штабски трубач II полске дивизије у несрећном рату са Буџарима од стране белетице умре код Паранима где је сахрањен 16. јуна 1913. године.

Грари

Овде овај спомен стои нека чита ко ратника воли. **МИЛАН** Матовић из Живице војник 1. чете 2 бат. 3 пука пож. 23 год. Поибе турци прости. Спомен му подиже чет Воишир Бракончић из Живице и Љубица.

Живица

Овај билаг показује краброг Србина **ТИОСАВА** Команићу из села Ђисе које за веру и отачество од Турске Војске на битки на Виловица јуначки борећисе поинуо

1805 г; децембра 27. Овај споменик ударили поживејет књаз Војина Кожине. А писа и начини: **РАДОСАВ** ЧИКИРИЗ; из села Ртужић.

Музеј у Гучи

Спомен овај показује жителја овог села **ЛИСИЦА** ПЕТРА Ф. Давидовића зачар 4. чете 1. бат. 10. пука 3. пољске, учествовао србско-турски балкански рат 1912. Г; и Србско Аустрјиски рат. Умљедан србин Петар биши и крајинству кмет поживи 48 г. и часно и поштенно, а као витешки јунак, осветник Косова крабро борећи се против Аустро-Неманца Вранеша Отаџбину прати своју крај и поибе на положају Кијевоу, у околици Крајујевачком 14. Октобра 1915. Г; и тамо сарањен. Бог да му душу прости. Нашеи ликај заборавањеломо рогтељуша овог спомен подижу син Милоша...

Музеј у Гучи

Овде почива Раб **БОЖИ** **БОРБЕ** Веселиновић (из Горачића) који поживио 60; г. а умре 27. М; у 1846. Бог душу јуначку прсти. Циљело му даде на чакму народна слава, синоца и Србија са себе ланај скинула и хаја пашина сила покисла и Србија Турске потгисла тада е покојни **БОРБЕ** допао (о)в турски пушка 7 рана а поменути хемонорски Лиштар и Пазар синови ето својим трудом.

Музеј у Гучи

Храбри Војник Кара: Павле из Г. Лубице; а под Карађорђевић па и кнезова Милошем против турца отаџковане а живио 70 год; умре 1848.

Музеј у Гучи

Овде почива Раб **БОЖИ** **ЈОВАН** Крмелановић начме Чикириз Жигеа Ртужијски које у време рата крабро војник био на битке вјечно пољали јуначки се борио с Турцима за славу и слободу 1806. г; од скопља силеман пашине војске на Радослеву рана допонуо за веру и отачество против безакони тирана и краљу својога трипу покретило за крст чисти и Христом; закон; поживи: 74 г. умре 21 октобра 1848.

Рти

Ако, дакле, народна епика није забранила косовске јунаке из 1389. године, ни чикиризи, драгачески, нису заборавањали њихове осетливце — вековима касније Пошњавићу су нове Обидије, Југободовиће, Мусине — и у Ликовица Главновића и Језића у Горачића, Рајчића и Кочачевића у Грабу, Топаловића и Заркета у Негришори, Протића и Бројнића у Гучи, Пантелића и Кочачевића у Дунавцима, Маркићевића и Пилатовића, Крстића у Доњој Крапачици, Тадића у Доњем Дубиу и многих других дилем Драгачева.

Припремио: Р. М. МАРИНКОВИЋ

